

foto's Hans van den Bos, Bosbeeld

Elke provincie zijn eigen Programma Natuur

— Koen Moons (journalist)

Wat betekent het Programma Natuur nou in de praktijk? Dat ligt er maar net aan in welke provincie je werkzaam bent. Die uitwerkingen per provincie verschillen nogal qua insteek, prioriteiten, werkwijze en instrumentarium. Daarbij kunnen de provinciale overheden flink sturend zijn en zeer uiteenlopende eisen stellen.

> Aangezien het hele natuurbeleid gedecentraliseerd is, ligt ook de verdere uitwerking van Programma Natuur bij de provincies. En wie achter in het Uitvoeringsprogramma Natuur van LNV en IPO kijkt, ziet in de korte beschrijving per provincie al dat de inzet per provincie sterk verschilt.

Niet alleen krijgt de ene provincie veel meer geld dan de ander, er wordt ook per provincie op heel andere zaken ingezet. Gaat het bij de ene provincie voorlopig vooral om interne maatregelen in Natura 2000-gebieden, een andere zet in op gebiedsprocessen buiten de natuurgebieden. Op zich niet heel vreemd dat hier grote verschillen in zitten, meent Marc de Wit, die namens Staatsbosbeheer nauw betrokken is bij de totstandkoming en uitwerkingen van Programma Natuur. “De hele uitgangssituatie en de stikstofproblematiek verschilt per provincie. In het dichtbevolkte Zuid-Holland komt veel stikstofbelasting vanuit industrie en verkeer en vanaf de Noordzee. De natuurgebieden die daar last van hebben zijn vooral duinen en veenweidegebieden. In het oosten van het land heb je te maken met zandgronden, er is veel intensieve veehouderij en heeft men ook te maken met droogteproblematiek die verzuring versterkt. Zo heeft ieder deel van Nederland een andere problematiek en ook een andere maatschappelijke context om rekening mee te houden.”

Robuustere gebieden

Wie wil weten wat er gebeurt, moet dus bij de provincie zijn. Alle provincies hebben de plannen in grote lijnen al vertaald in de aanvraag van de zogenoemde SPUK (wat staat voor specifieke uitkering), die in juli van dit jaar alle zijn goedgekeurd. In de SPUK staan dus al veel afspraken tussen Rijk en individuele provincies vastgelegd. Algemeen geldt dat zeker voor de langere termijn de blijvende versterking van natuurgebieden voorop staat. “Het gaat niet om maatregelen die alleen stikstofschade beperken, we gaan niet tien jaar lang voor 3 miljard euro pluggen in de natuur. Dat is een pleister op een slagaderlijke bloeding”, zegt Hank Bartelink, die vanuit LandschappenNL betrokken is bij Programma Natuur. “We moeten echt kijken buiten de natuurgebieden. Naar de stikstofuitstoot door de landbouw uiteraard, en werken aan het robuuster, het minder kwetsbaar maken van natuurgebieden. Dan gaat het vaak over de waterhuishouding en dan kom je ook al snel buiten je gebied uit. Daarom is er veel aandacht voor de zogenoemde overgangsgebieden

en kijken we of daar minder intensieve landbouw of een natuurinclusieve vorm van landbouw mogelijk is.” De eerste drie jaar worden gebruikt voor snelle maatregelen en om gebiedsplannen op poten te zetten, de zeven jaar erna moeten de gebieden echt robuuster worden gemaakt.

In- en externe maatregelen

Toch verschilt het sterk per provincie in hoeverre uiteindelijk wordt ingezet op die overgangsgebieden. Gelderland, de provincie met de meeste stikstofgevoelige natuur, zet naast interne ook duidelijk in op externe maatregelen. “In Gelderland kiezen we voor een integrale aanpak met bronmaatregelen en natuurherstel, alles in samenhang”, vertelt beleidsmedewerker Marius Bolck. “De Veluwe is grootste natuurgebied op land, heeft veel stikstofgevoelige natuur en herbergt vijftig procent van de gebieden waar de kritische depositiewaarde overschreden wordt. Dat geven we dus hoge prioriteit. Daar zijn we nu bezig herstelprogramma’s op te stellen voor habitats en leefgebieden van aangewezen soorten en typen. We halen nu in het kader van Programma Natuur enkele maatregelen uit de beheerplannen naar voren.”

Gelderland is ook al bezig met de invulling van overgangsgebieden. “We zetten momenteel een onderzoeksopdracht uit om te kijken wat daar nodig is in die overgangsgebieden, wat voor vorm van beheer of landgebruik, zoals natuurinclusieve landbouw. We kijken nu al met enkele boeren wat zij nodig hebben om hun bedrijf te extensiveren. Dat zijn trajecten die al in gang waren gezet en die straks de eerste successen moeten gaan

vormen en als voorbeeld kunnen dienen voor meer boeren in de overgangszones. Wij zoeken nog in welke vorm we dat gieten, maar we willen in elk geval wel langjarige afspraken. Mogelijk gaat het om afkopen van waardedaling, of betaling via een collectief, dat ervoor moet zorgen dat ook in de twintig jaar na de periode van Programma Natuur beheervergoeding wordt verschaft.”

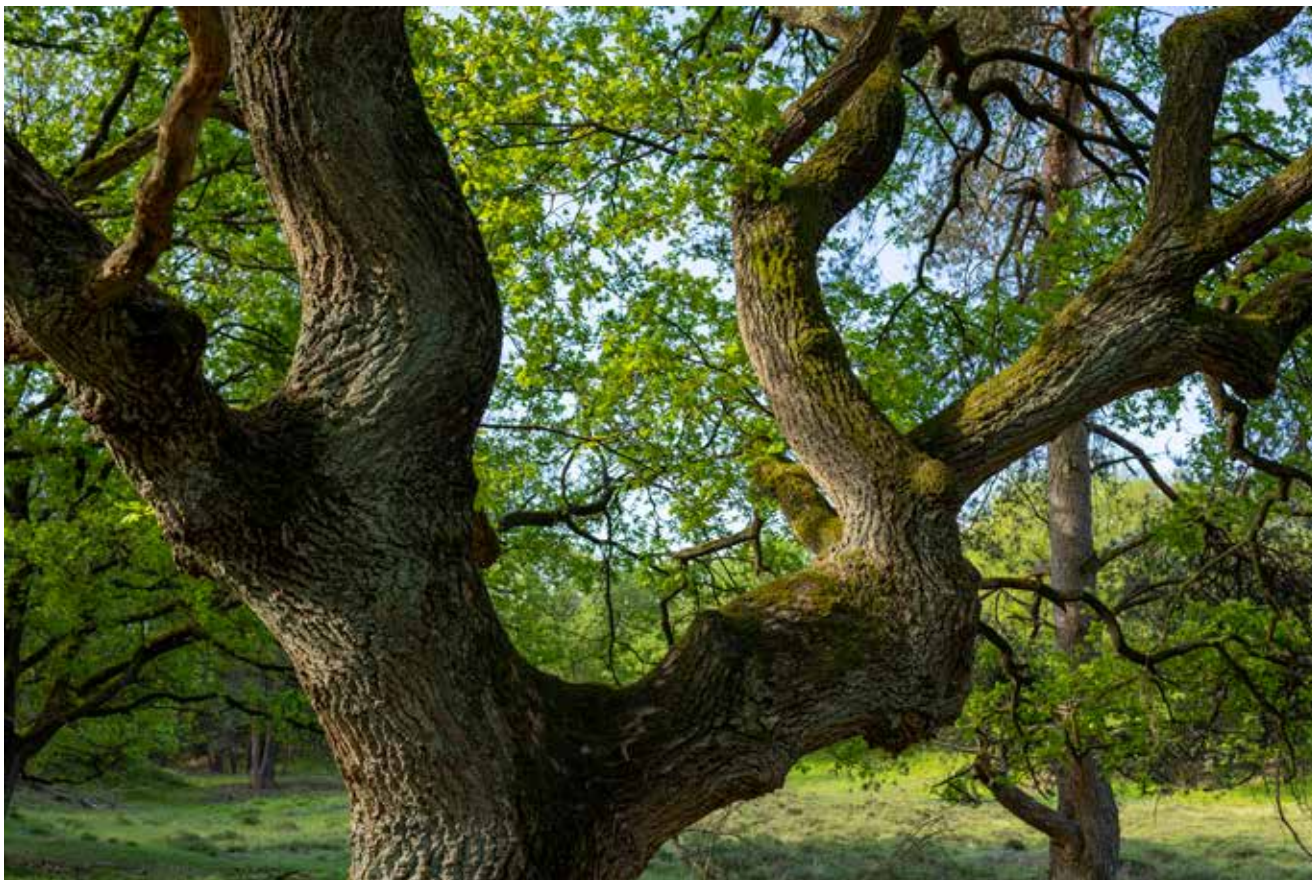
Buiten Natura 2000

De provincie Flevoland gaat nog wat verder en kijkt alleen buiten de Natura 2000-gebieden. Daarbij weegt wel mee dat de provincie zelf geen stikstofgevoelige natuur heeft, maar de provincie wil evengoed haar Natura 2000-gebieden, zoals Lepelaarsplassen en Oostvaardersplassen, verder versterken. “Wij hebben er voor gekozen om maatregelen in de Natura 2000-gebieden zelf niet hierin op te nemen en gewoon binnen de bestaande beheerplannen te houden. De gelden uit Programma Natuur gebruiken we voor investeringen in natuur aan de randen van deze natuurgebieden”, aldus Jacco Maissan, beleidsmedewerker bij provincie Flevoland. “Ook investeren we in de natte as van Nederland, die van Zuid-Holland tot in Groningen loopt. Flevoland ligt daar middenin, met veel waterrijke natuurgebieden en de randmeren. In de eerste fase maken we een gebiedsplan met alle partners, waaronder Rijkswaterstaat, waterschap en terreinbeheerders. We hebben ook nog bossen aan de oostkant van Flevoland. Hydrologische maatregelen die we daar willen nemen, zullen ook een beperkt effect hebben op de Veluwe. Dus we kijken ook naar natuur buiten de provincie.”

De provincies hebben geregeld werksessies waarbij de uitwerkingen en voorgenomen maatregelen met elkaar worden gedeeld. Daar ziet Maissan dat sommige provincies nog erg op de Natura 2000-gebieden zijn gericht. “Wij gaan wat verder dan andere provincies in het kijken buiten de Natura 2000-gebieden en ook over provinciegrenzen heen. Ik denk dat andere provincies daar ook meer naartoe moeten, meer kijken hoe je op grotere schaal de natuur kunt versterken en ook meer naar de lange termijn kijken.” Hij heeft ook wel begrip voor de keuze van andere provincies. “Je moet het ook wel op korte termijn kunnen realiseren, binnen de gegeven tien jaar, en een omslag naar natuurinclusieve landbouw bijvoorbeeld neemt heel veel tijd in beslag. Maar ik denk dat na de eerste jaren de interne maatregelen wel gedaan zijn en je naar het grotere plaatje moet kijken.”

Subsidies

Naast de inhoudelijke keuzes verschilt ook de praktische aanpak en aansturing vanuit de provincie. Ook het instrumentarium voor de inzet van het geld verschilt per provincie. Veelal wordt aangesloten bij een bestaand instrumentarium. Marc de Wit van Staatsbosbeheer: “Bij de PAS werkten sommige provincies met subsidies, andere gaven directe opdrachten per Natura 2000-gebied aan de terreineigenaar. Als een provincie nu voor Programma Natuur voor een nieuwe subsidieregeling zou kiezen, moet dat eerst door Brussel beoordeeld worden op onder andere staatssteun. Dat kan wel twee jaar of meer duren. Daarom organiseren provincies dat met bestaand instru-

mentarium. Zo gebruiken vijf provincies hiervoor de Subsidieregeling Kwaliteitsimpuls Natuur en Landschap (SKNL). Op zich prima, maar voor de terreineigenaren is het wel van belang dat de voorwaarden blijven kloppen met nationale afspraken en de EU-voorwaarden.”

Het is als beheerder niet altijd makkelijk overzicht te houden op de verschillende subsidieregelingen die er zijn. Zo zijn er in de provincie Noord-Brabant maar liefst drie regelingen die zich onder andere richten op stikstofgevoelige natuur: POP 3, Subsidieregeling Natuur Noord-Brabant en de nieuwe regeling Landelijk Programma Natuur (LPN). Beheerders kunnen kiezen onder welke regeling ze subsidie aanvragen voor een bepaalde maatregel. Elke regeling heeft daarbij eigen spelregels. Zo kent POP3 een eigen bijdrage als voorwaarde, maar heeft géén directe koppeling met Natura 2000. LPN geeft honderd procent subsidie, maar is wel strikt gerelateerd aan stikstofgevoelige habitattypen in Natura 2000.

Strikte randvoorwaarden

De mogelijkheden voor terreinbeherende organisaties om subsidie aan te vragen voor eigen maatregelen zijn gebonden aan strakke kaders. Veelal zijn ze al besproken en vastgelegd in de SPUK-aanvraag, zegt Maisson van provincie Flevoland. “Natuurmonumenten weet bij ons bijvoorbeeld voor welke projecten ze aan de lat

staan en waar ze subsidie voor kunnen aanvragen. Hun aanvraag betreft nu een concreet project met begroting. Men kan niet met heel nieuwe ideeën komen, tenzij ze dat goed onderbouwen en ook dan moeten we dat terugkoppelen met LNV.”

De provincies die met subsidies werken, gebruiken die ook duidelijk om te sturen. Voor bos zijn in Gelderland bijvoorbeeld veel voorwaarden gesteld, meer dan voor andere type gebieden. “Dat vinden boseigenaren niet altijd leuk, maar maatregelen moeten natuurlijk wel bijdragen aan de doelstellingen van de provincie. Er zijn vooral wat particulieren die graag hun bos revitaliseren, maar we willen wel dat het bijdraagt aan habitat herstel. In kwalificerende habitats willen we ook bijvoorbeeld geen nieuwe aanplant, de gewenste bomen zijn er immers al aanwezig. We steunen dat in elk geval niet financieel. In leefgebieden is aanplant soms wel nodig, maar daar stellen we dan bijvoorbeeld het gebruik van specifieke soorten als boswilg, linde, ratelpopulier, hazelaar, haagbeuk, zoete kers, fladderiep en autochtoon plantmateriaal als voorwaarde”, aldus Bolck. De provincie Noord-Brabant stelt een opvallende eis bij revitalisering van natuurbos op arme zandbodem, namelijk behandeling van negentig procent van het terrein met steenmeel, een methode die nog volop in onderzoek is. In Gelderland zit die maatregel er juist niet in. “Dat is in bos geen wetenschappelijk bewezen maatregel, wel op hei-

de en schraalland, maar in bos zijn we daar juist heel terughoudend mee”, aldus Bolck. In Brabant denken ze daar anders over. “De stelling dat het toepassen van steenmeel nog niet wetenschappelijk is bewezen, onderschrijven wij niet”, laat de provincie in een schriftelijke reactie weten. “Het klopt dat er nog enkele vraagstukken rondom steenmeel zijn, vooral op de lange termijn, maar vooralsnog zijn er weinig/geen concrete negatieve effecten aangetoond binnen heide en droge bossen. Laatste jaren is er al veel meer bekend en onderzocht, waardoor het binnen droge bossen op zandgronden op dit moment toegepast wordt. Vanzelfsprekend wel met bijbehorende monitoring.”

Afstemming

De indruk ontstaat dat elke provincie zijn eigen pad kiest en er van een gezamenlijke aanpak weinig sprake is. Maar volgens Hank Bartelink valt dat wel mee. “We hebben al verschillende online werksessies gehad waaraan alle provincies meedoen, en waar ook terreinbeheerders aanwezig zijn. Die zijn echt om te kijken bij elkaar en van elkaar te leren. Die gaven mij wel echt het idee dat alle provincies hier echt iets van willen maken en samen naar een goed resultaat toewerken.”

redactie@vakbladnatuurboslandschap.nl